ज्ञान शील एकता

प्राज्ञिक विद्यार्थी परिषद्, नेपाल

केन्द्रीय कार्यकारिणी समिति बैठक

१४-१५ मंसीर, २०६५, नारायणगढ

महेश गुरुकुलम् सन्न्यास आश्रम देवघाटधाम, तनहूँ

प्रस्ताव क्रमाङ्क-१

देशको शैक्षिक स्थित र सरकारको भूमिका

कुनै पनि देशको आर्थिक, सामाजिक एवं सांस्कृतिक विकासमा शिक्षाले ठूलो भूमिका खेल्दछ । अझ नेपालजस्ता विकासोन्मुख देशका लागि भने विश्वमा बढिरहेको शैक्षिक एवं अन्य रोजगारीका क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धा गर्न झन् ठूलो भूमिका निर्वाह गर्दछ । तर वर्तमान समयमा नेपालमा सोचे अनुरूप र लगानी गरिए अनुरूप शिक्षा क्षेत्रको विकास हुन सकेको देखिदैन ।

शिक्षाविद्हरूका अनुसार त्रि.वि.का साधारण तथा व्यावसायिकमध्ये अधिकांश पाठ्यक्रमहरू भारत उपनिवेश छँदा तत्कालीन परिवेशमा तत्कालिक ब्रिटिश सरकारका सल्लाहकार डा. मेकालेद्वारा परिकल्पित भारतीय यूवाहरूलाई शिक्षा दिन योजना गरिएको ढाँचामा आंशिक हेरफेरका साथ तयार गरिएका छन् । विश्व तीव्र गतिले अगाडि बढिरहेको अवस्थामा र सुचना प्रविधिले संसारलाई जोडेको वर्तमान समयमा १०/११ वर्षसम्म पनि पाठ्यक्रममा खासै परिमार्जन र सुधार नहुनुले पनि नेपालको शैक्षिक स्थितलाई छर्लङ्ग पार्दछ ।

पढाइ शुरू भएको ६/७ महिनासम्म विद्यालय स्तरका पाठ्यक्रम स्कुले केटाकेटीले नपाएको तथ्यले सम्बन्धित शैक्षिक निकाय कुन हदसम्म लापरवाही एवं गैरजिम्मेवार बन्दा रहेछन् भन्ने कुरा उजागर भएको छ । यति मात्र होइन वर्तमान सरकारले बजेट मार्फत् नीजि शिक्षण संस्थालाई ५ प्रतिशत कर लगाउने नीति सार्वजनिक गरे लगत्तै त्यो कर तुरून्त अभिभावकमा सार्ने काम केही विद्यालयले गरे भने प्याब्सन जस्ता शैक्षिक संगठनले पनि सरकारलाई कर हटाउन दबाब दिन पछि परेनन् र अन्त्यमा कर अन्योल अझै कायम रहेको छ । त्यसैले नेपाल सरकारलाई यस्ता लाजलाग्दा शैक्षिक घटना एवं शैक्षिक अन्योलको अन्त्य गर्न र सोही अनुसार भावी रणनीति तथा कार्ययोजना बनाउन प्राज्ञिक विद्यार्थी परिषद्, नेपालको यो केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिको बैठक जोडदार माग गर्दछ ।

देशका ९५ प्रतिशत विद्यार्थीको भार थेग्दै आइरहेको त्रिभुवन विश्वविद्यालय जस्तो विशुद्ध शैक्षिक संस्थालाई राजनीतिक भागबण्डाको संस्कारले गुणस्तर र समयानूल प्रतिस्पर्धी शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन कार्यमा अवरोध पुऱ्याउँदै आएको छ । सरकारी तहबाट प्रमाणपत्र तह स्थानान्तरण गर्ने सोच बनाएको धेरै वर्ष भइसक्यो तर सो कार्यान्वियन हुन सकेको छैन । विगतका ३ वटा आर्थिक वर्षलाई हेर्ने हो भने पनि प्रवीणता प्रमाणपत्र तहमा विद्यार्थीको चाप खासै घटेको पाइदैन । आर्थिक वर्ष ०६२-६३, ६३-६४ र ६४-६५ मा भर्ना हुने विद्यार्थीको संख्या केवल ५००० को औसतमा घटेको छ । त्रि.वि.का आंगिक क्याम्पसलाई स्थानान्तरण गर्नु अगाडि देशभर सरकारी अनुदानमा चलेका माध्यमिक विद्यालयलाई उच्च माध्यमिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि सक्षम बनाउन भने पहल गरेको पाइदैन र यस्तो पहल नभएसम्म प्रवीणता प्रमाणपत्र तह हटाउन सम्भव छैन । त्यत्तिकै योजना ल्याएर कार्यान्वियन गरेर हजारौं गरीब एवं सर्वसाधारण विद्यार्थीको भविष्य अन्योलमा पार्नु यूक्तिसंगत देखिदैन । साथै वर्तमान समयमा विदेशी दातृ निकायको सहयोगमा त्रि.वि.का आंगिक क्याम्पसलाई स्वायत्त बनाउने पहल शुरू हुन लागेको छ । तर यस बारेमा आम विद्यार्थी एवं बुद्धिजीवीमाझ खासै छलफल भएको पाइदैन । त्यसैले प्रमाणपत्र तह स्थानान्तरण गर्न सरकारी विद्यालयहरूलाई सक्षम बनाउन र त्रि.वि.का आंगिक क्याम्पसलाई स्वायत्त बनाउने विषयमा व्यापक छलफल एवं अध्ययन गरी आम विद्यार्थीमाझ सरकारी धारणा प्रस्तुत गर्न यो केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिको बैठक माग गर्दछ ।

देशका अधिकांश जनता (लगभग ७० प्रतिशत) कृषिमा निर्भर रहेको मूलुकमा कूल विद्यार्थीको लगभग ०.५ प्रतिशत (०.४७ प्रतिशत) विद्यार्थी मात्र कृषि तथा पशुविज्ञान संकायमा अध्ययनरत देखिनुले सरकारले कृषि क्षेत्रप्रति विद्यार्थीलाई आकर्षण गर्न नसकेको पुष्टि गर्दछ । विगत ३ वर्षदेखि राजनीतिक खिचातानीले गर्दा त्रि.वि.को दीक्षान्त समारोह नहुनु, त्रि.वि.का आंगिक क्याम्पसलाई एकातिर स्वायत्त बनाउने भन्ने तर अर्कोतिर त्रि.वि.सँग सुझाव-सल्लाह नलिई बजेट मार्फत् मुगु, डोल्पा, कालिकोट, रुकुम, जाजरकोट, रोल्पा, बझाङ्ग र संखुवासभा जिल्लामा रहेका ८ वटा

क्याम्पसहरूलाई त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गत आंगिक क्याम्पसमा परिणत गर्ने योजना ल्याउनु र यस योजनाप्रति उपकुलपति एवं विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको असन्तुष्टि प्रकट हुनुले शिक्षा क्षेत्रको खोक्रोपनलाई छर्लङ्ग पारेको छ । त्यसैले कुनैपनि शैक्षिक योजना ल्याउँदा सम्पूर्ण पक्षसँग राय सुझाव लिन तथा यति लामो समसम्म कुर्सीको भागबण्डामा विद्यार्थीको भविष्य अन्योलमा नपार्न यो बैठक माग गर्दछ र यस्ता क्रियाकलाप विरूद्ध वैचारिक आन्दोलन गर्न पनि पछि नहट्ने परिषद्को यो केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिको बैठक चेतावनी दिन चाहन्छ ।

भारत जस्तो शिक्षा र सुचना प्रविधिमा अगाडि लम्केको देशको यति नजिकको छिमेकी देशले प्रत्यक्ष फाइदा लिन नसक्नु र सधैं राजनीतिमा शिक्षा क्षेत्रलाई अल्झाइरहनु दुःखदायी कुरा हो । कुनै समय हिन्दू राष्ट्रको रूपमा चिनिने नेपालको हिन्दूत्वभित्रको खोक्रोपनको परिणामको जिम्मा नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयले पनि लिनुपर्छ । प्रति विद्यार्थी ७६.१७ हजार अनुदान पाउँदा पनि आफ्नो संस्कृति, परम्परा र मूल्य मान्यतालाई सहीरूपमा विद्यार्थीमार्फत् समाजमा पुऱ्याउन नसक्नु, नासा (ल्बक्क० जस्ता संस्थाले संस्कृतका विद्वान् मागेको बेलामा उपलब्ध गराउन नसक्नु, संस्कृत भाषाको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्न नसक्नु, संस्कृत शिक्षाका नाममा विश्वविद्यालयलाई राजनीति गर्ने र छात्रवृत्ति लिन भर्ना भई परीक्षामा सामेल हुनेक्रम बढ्दा पनि नियन्त्रण गर्न नसक्नु जस्ता तथ्यले नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयको उद्देश्यमाथि नै प्रश्न चिन्ह खडा गरेको छ ? साथै संस्कृत विश्वविद्यालयलाई सरकारले बजेटमा उल्लेख नगरिनुले सरकारको संस्कृत प्रतिको नकारात्मक दृष्टिकोण छर्लङ्ग देखिन्छ । त्यसैले नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयलाई व्यवस्थित गर्दै दक्ष जनशक्तिको उत्पादन गर्न र शिक्षा अनुसारको व्यवहार भएका विद्यार्थीको निर्माण गर्ने वातावरण बनाउने पहल गर्न यो बैठक विश्वविद्यालय तथा सरकारसँग माग गर्दछ ।

देशको ठूलो शैक्षिक जनशक्तिको उत्पादन गर्ने अभिभारा पाएको त्रिभुवन विश्वविद्यालयलाई काठमाडौं विश्वविद्यालय बराबर मात्र प्रति विद्यार्थी अनुदान उपलब्ध गराइनु, त्रि.वि.को आर्थिक भार घटाउन नसक्नु, ने.सं.विश्वविद्यालयको आफ्नो बोर्ड (विद्यालय स्तरमा) नहुनु, पोखरा विश्वविद्यालय र पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालयको उद्देश्य स्पष्ट नहुनु, पाठ्यक्रम परिमार्जन अत्यन्त सुस्त हुनु जस्ता कुराहरूले वर्तमान सरकार शिक्षाप्रति पूर्णरूपमा उत्तरदायित्व विहीन रहेको प्रतीत हुन्छ ।

ज्ञान शील एकता

प्राज्ञिक विद्यार्थी परिषद्, नेपाल

केन्द्रीय कार्यकारिणी समिति बैठक

१४-१५ मंसीर, २०६५, नारायणगढ

प्रस्ताव क्रमाङ्क-२

देशको वर्तमान परिदृश्य र सरकारको निरीह भूमिका

जनआन्दोलनको कदर गर्दै नेपाली इतिहासमा राजतन्त्रको अन्त्यसँगै राष्ट्रपतिय प्रणालीको थालनी हुनु, लामो विद्रोहपछि ने.क.पा.माओवादी प्रजातान्त्रिक वातावरणमा घुलमिल हुने प्रयास गर्दै आफ्नै नेतृत्वमा सरकार बनाउँदै नयाँ संविधानको निर्माण गर्ने वातावरण बनाउने जिम्मा लिनुजस्ता घटनाक्रम आफैँमा स्वागतयोग्य छन् भनी प्राज्ञिक विद्यार्थी परिषद्, नेपालको यो केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिको बैठक ठहर गर्दछ ।

तर माओवादी निकट पक्षबाट हुने गरेका राजनीतिक एवं सामाजिक गल्तीले आम जनता र अन्य राजनीतिक दलहरू समेत सशंकित हुन भने छोडेको पाइएन । संसद भवनमा हतियार सहित सांसद भेटिनु, अनमिनले निगरानीमा राखेका बन्दुक बाहिर भेटिनु, अपहरण र धम्की जारी रहनु, द्वन्द्वकालमा कब्जा गरिएका घरजग्गा फिर्ता नहुनु, सेना समायोजनमा ढिलाई हुनु, संविधान लेखन कार्य अझसम्म पनि शुरू नहुनु आम नेपालीका लागि दुःखदायी कुरा हुन् । नेपालको शान्ति, स्थायित्व र समृद्धिका लागि गरिएको परिवर्तन विगतमा झैं पार्टी र पार्टीका कार्यकर्ताका लागि मात्र भयो भने यसले जन-आन्दोलनको खिल्ली उडाउने छ भन्दै सम्बन्धित सबै पक्षलाई यो तथ्य मनन् गर्न यो बैठक आग्रह गर्दछ ।

देशमा अधिकार माग र सामाजिक पुनः संरचनाका नाममा दुरगामी असर पर्ने गरी सरकारले राष्ट्रिय मुस्लिम आयोगको गठन, मुश्लिम पर्सनल ल जस्ता मागको आवाजलाई विना सोचविचार उल्टै आफ्ना राष्ट्रिय कार्यक्रममा तिनलाई समावेश गर्नु, नेपाली जनताले तिरेको करबाट हज गर्नको लागि दुई करोड निकासा गर्नु र भोटको राजनीतिका लागि गरिएका थुप्रै अनावश्यक प्रशंसा एवं प्रोत्साहनले जातिगत/साम्प्रदायिक सद्भाव बिगार्ने कार्यलाई सरकारले प्रेरित गरेको जस्तो देखिन्छ । त्यस्तै लुम्बिनीमा सम्पन्न अन्तर्राष्ट्रिय थारू सम्मेलन तथा बौद्ध विचार गोष्ठीले थारू समुदायको धर्म संस्कृति संरक्षण गर्ने नाममा उहाँहरूलाई बौद्ध मार्गी भन्दै हिन्दू विरोधी भावनाको जन्म दिएको छ । यसैगरी इन्द्र जात्रामा घटेको घटनाले कतै जनवादी संस्कृतिका नाममा नेपालको मौलिक संस्कृति र परम्परा त सरकार स्वयंले मास्न लागेको त होइन भन्ने आशंका उब्जाएको छ । यी यस्ता घटनाले धार्मिक सद्भाव बिगारी सामाजिक एकता भंग गर्दै आफ्नो फाइदा लिने तत्वहरूको चलखेल बढेको जस्तो देखिन्छ । यस्ता घटनामा सरकारले समयमै निरीक्षण एवं जाँचबुझ गरी मुश्लिम तुष्टिकरण नगर्ने र इसाइयत रोक्ने कार्य गर्न यो केन्द्रीय कार्य समितिको बैठक जोडदार माग गर्दछ ।

एकातिर संक्रमणकालको फाइदा उठाएर विशेष गरी तराईमा विभिन्न किसिमका अपराधिक घटनाहरू बढ्दै गइरहेका छन् र उद्योग एवं सरकारी क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरू अझै पनि त्रासमुक्त हुन सकेका छैनन् भने अर्कोतिर विभिन्न पार्टीमा यूथ फोर्स गठन गर्ने, कानुन आफ्नो हातमा लिने जस्ता गैरजिम्मेवार पार्टीगत क्रियाकलापले शान्ति, सुरक्षामा संलग्न व्यक्तिहरूलाई झन् निरूत्साहित एवं निराश बनाइदिएको छ । त्यसैले यस्ता गतिविधि हुन नदिन तथा कडा सुरक्षा व्यवस्था लागू गर्न सरकार समक्ष यो केन्द्रीय कार्यकारिणी समिति बैठक जोडदार माग गर्दछ ।

सरकारी प्रशासन तन्त्रमा भएको राजनीतिक हस्तक्षेप, विभिन्न स्वतन्त्र उद्योग तथा निजी क्षेत्रमा विभिन्न युनियन र संगठनका नाममा हुने गरेका राजनीतिक हस्तक्षेपले उद्योगी व्यापारी र अन्य लगानीकर्तालाई निरूत्साहित गर्दै छ, केही उद्योग बन्द छन्, र यस्तै प्रक्रिया चलिरहेमा स्वदेशी उद्योग व्यवसाय बन्द भई स्वदेशको पुँजी पलायन हुन सक्छ । त्यसैले राजनीतिक पार्टीगत युनियन र संगठन भन्दा पनि सरकारको सुपरिवेक्षण र कानुनी संयन्त्रलाई कडा बनाउन सके मात्र दीर्घकालमा राष्ट्रका लागि लाभदायक हुनसक्छ भन्ने तथ्य सरकार एवं पार्टीले मनन गर्नुपर्छ । हैन भने सत्तामा छँदा र बाहिर रहँदा राजनीतिक संगठन/पार्टीको सुदृढीकरण र आयस्रोत बढाउने मात्र कार्य भयो भने त्यो "विश्व एक परिवार" को अवधारणा सिर्जित भएको २१ औ शताब्दीमा नेपालका लागि घातक सिद्ध हुनेछ भन्ने यो बैठक ठहर गर्दै सबै बुद्धिजीवी वर्ग तथा राजनीतिकर्मिलाई सचेत गराउन चाहन्छ ।

चर्को महंगी नियन्त्रण गर्न नसक्नु, पेट्रोलियम पदार्थको आपूर्ति एवं मूल्य समायोजन समयमै गर्न नसक्नु र वितरण प्रणालीमा सुधार नगर्नु, मिसावट नियन्त्रण गर्न असक्षम हुनु, यातायात व्यवस्था विभागले आफूले तोकेको भाडादर कायम गराउन नसक्नु र सधै उपभोक्ता मारमा पर्नुल सरकारको निरीहता र साम्यवादको नाममा भएको कलंकलाई छर्लङ्ग पारेको छ र साम्यवादीहरूको दोहोरो चरित्र छर्लङ्ग भएको छ । यसका साथै वर्तमान समयमा विश्वमा छाईरहेको आर्थिक मन्दीबाट नेपाललाई बचाइराख्न समयमै उपयुक्त कदम चाल्न सरकार अग्रसर हुनुपर्छ ।

अझै पनि राज्यले राज्यको पुनः संरचना संघीय प्रणालीको बारेमा स्पष्ट खाका कोर्न नसकेको र केवल पार्टीगत रूपमा राखेको प्रस्तावलाई सधै जनताको भन्दै हिंड्ने प्रवृत्तिले संघीय प्रणालीबारे जनता अझै अन्योलमा छन् । सरकार स्वयं जाति र भाषागत आधारमा राज्य बनाइनुहुन्न भनी जनतालाई बुझाउनको सट्टा जनजाति/आदिवासीलाई झन् प्रलोभन एवं सपना बाँड्दै हिंड्ने गरेको पाइन्छ । त्यस्तै गरी सेना समायोजन समिति गठनमा विवाद आउनु, मुख्य दललाई सहभागी गराउन नसक्नुले थप अस्थिरता थपेको छ । साथै झन् पछि झन् विदेशी कुटनीतिक चलखेल बढेको जस्तो देखिन्छ । यदि समयमै नेपालको सरकार, कुटनीतिक निकाय र राजनीतिकर्मीले सही बाटोतर्फ देशलाई डोऱ्याउन सकेनन् भने त्यसले सारा नेपालीको अस्तित्व एवं पहिचानमामा संकट निम्त्याउन सक्छ भन्दै सतर्क रहन आम नेपाली जनता समक्ष यो बैठक आग्रह गर्दछ । साथै छिटोभन्दा छिटो माओवादी सेनालाई रोजगारीको विकल्प दिन वा अन्य सुरक्षा संयन्त्र(जस्तै औद्योगिक सुरक्षा बल)मा लैजान पहल गर्न या योग्यता पुगेका सक्षम सेनालाई निश्चित मापदण्ड पुरा गरी सरकारी सुरक्षा निकायमा समायोजन गर्न सरकारसँग माग गर्दछ ।

वर्तमान सरकारले बजेट मार्फत् ५० करोडको “यूवा स्वरोजगार कोष” खडा गर्ने कदमको स्वागत गर्दै उक्त कोषलाई पारदर्शी बनाउनुपर्ने तथा त्यस कोष आम यूवा माझ पुगे नपुगेको पत्ता लगाउन एउटा समिति बनाउन साथै राजनीतिक दलबाट दुरूपयोग हुन नदिन सतर्कता अपनाउन पनि सरकारसँग आग्रह गर्दछ । साथै अवैधानिकरूपमा रोजगारीका लागि विदेशिने नेपालीको संख्या बढिरहेकोले उनीहरूलाई कानुनी प्रक्रिया अन्तर्गत ल्याउन पहल गर्न पनि अनुरोध गर्दछ । वर्षेनी विदेशिनेको संख्या बढेको छ (७७३५९२ जना ०६२/६३; ९७८६२२ जना ०६३/६४;११३१३०४ जना ०६४/६५ मा) । तर त्यसले देशलाई कत्तिको असर गरेको छ भन्ने विस्तृत अध्ययन गर्दै रोजगारको विकल्पहरू खोज्न सरकारले ठूला-ठूला योजना तथा कार्यक्रम ल्याउन पहल गर्नुपर्छ । यूवा शक्तिको पलायनलाई सरकारले समयमै रोक्न नसके केही वर्षमै देशलाई समयानुकूल चाहिने जनशक्ति पाउन गाह्रो हुनसक्ने र विश्व बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्ने तथ्य मनन गर्दै यूवालाई स्वदेशमै केही गर्न प्रोत्साहन गर्नुपर्छ भनी यो बैठक जोडदार माग गर्दछ ।

साथै अन्त्यमा पूर्व र सुदुरपश्चिममा आएको प्राकृतिक विपत्तिबाट (कोशी बाढीबाट) भएको धनजनको क्षतिप्रति प्राज्ञिक विद्यार्थी परिषद्, नेपालको यो केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिको बैठक दुःख व्यक्त गर्दै समयमै कोशीको व्यवस्थापन गर्न पहल गर्न र उक्त दुबै क्षेत्रका बाढी पीडितको उचित व्यवस्थापन गर्न सरकारसमक्ष माग गर्दछ ।